

DOI: 10.21005/pif.2020.43.E-02

JÓZEF HAŁAS - THE WORK OF THE PAINTER OF THE TURN OF THE 20TH AND 21ST CENTURY IN THE CONTEXT OF ACTIVITIES IN THE PUBLIC SPACE OF WROCŁAW

JÓZEF HAŁAS - TWÓRCZOŚĆ MALARZA PRZEŁOMU XX I XXI WIEKU W KONTEKŚCIE DZIAŁAŃ W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ WROCŁAWIA

Paula Jeziorna

mgr inż. arch., mgr sztuki

ORCID: 0000-0001-5792-8537

Politechnika Wrocławska

Wydział Architektury

Katedra Projektowania Architektoniczno-Konstrukcyjnego

ABSTRACT

Józef Hałas is one of the classics of Polish painting at the turn of the 20th and 21st century. The artist associated with Wrocław entered the history of art as an author whose main form of transmission was paintings. The aim of the article is to show the character of Hałas as an interdisciplinary artist, which is manifested in activities in the public space of the city. The research was based on a qualitative review of the author's work supported by sorting available data. The analysis of Hałas's artistic objects designed for the city space was presented in the form of a description with explanation and subjected to logical interpretation. Based on the conducted process, conclusions were made demonstrating the artist's commitment to introducing various artistic forms into the city space. These activities go beyond the generally accepted image of the artist limited to his painting activity.

Key words: Józef Hałas, painting, sculpture, public space, Wrocław.

STRESZCZENIE

Józef Hałas to jeden z klasyków polskiego malarstwa przełomu XX i XXI wieku. Związany z Wrocławiem artysta zapisał się w historii sztuki jako autor, którego główną formą przekazu były obrazy. Cel artykułu to ukazanie postaci Hałasa jako twórcy interdyscyplinarnego, czego przejaw stanowią działania w przestrzeni publicznej miasta. Badania zostały oparte na jakościowym przeglądzie dorobku autora popartym sortowaniem dostępnych danych. Analiza obiektów artystycznych Hałasa zaprojektowanych do przestrzeni miasta została przedstawiona w formie opisu z wyjaśnieniem i poddana logicznej interpretacji. Na podstawie przeprowadzonego procesu zostały wysunięte wnioski świadczące o zaangażowaniu twórcy we wprowadzanie zróżnicowanych form artystycznych w przestrzeń miasta. Działania te wykraczają poza powszechnie przyjęty obraz artysty ograniczający się do jego aktywności malarskiej.

Słowa kluczowe: Józef Hałas, malarstwo, rzeźba, przestrzeń publiczna, Wrocław.

1. INTRODUCTION

The public space of Wrocław, according to the *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia*¹, should contain artistic objects of contemporary culture, which due to their uniqueness, innovation and artistic value are important for the city. According to the document, it is also important *to give the floor three-dimensionality by introducing small architecture objects, sculptures, artistic installations, and water elements*². Thanks to the generally available nature of the city space, each of its users can interact with the art present there. As Alexander Wallis³ notes in the book *Socjologia przestrzeni: cultural area [urban space] fulfills its proper role only when it can freely, intensively and systematically use it* (Wallis A. 1990, p. 109). This fact gives artists the opportunity to come out with their creative ideas to a wide audience. Wallis mentions the limited access to artistic objects inside museums and galleries in the book *Artyści - plastycy. Zawód i środowisko* - the issue of the location of the exhibition premises, access to it directly from the street or the need to overcome several floors of the building, and above all the fact that *the exhibition can only be reached by someone informed of its existence* (Wallis A. 1964, p. 105) seems significant. In contrast to closed spaces that allow limited contact with art, public areas encourage their universality and accessibility.

Already in 1948 Mieczysław Porębski⁴ wrote that *the place of a modern painting is not in a private apartment, where sooner or later it will be covered by the patina of old age. His place is in a contemporary gallery, changing and alive, in a newspaper, magazine, in the form of reproductions (...)* (Porębski M. 1948, p. 53). The art critic also hoped that in the future society would find resources to provide painting with this form of stay. The answer to his vision seems to be the activity of the painter Józef Hałas - an artist of the turn of the 20th and 21st centuries, whose work went out to the recipient taking a place in the public space of Wrocław. Based on the method of logical argumentation supported by a description with explanation and logical interpretation as well as through case studies and observations, this study shows the artist as an entity open to activities in a public area of the city. The article shows Hałas as an interdisciplinary artist, whose strong connections with Wrocław give vent to artistic objects visible in public space.

2. JÓZEF HAŁAS – THE ARTIST'S SILHOUETTE IN THE CONTEXT OF HIS RELATIONSHIP WITH WROCLAW

Born on January 7, 1927 in Nowy Sącz, Józef Hałas moved to Wrocław 22 years later. *He came to study at the State College of Fine Arts in Wrocław in 1949 [and stayed here permanently]. He went to the studio of Professor Eugeniusz Geppert and for one year to the studio of Stanisław Dawski* (Czyż M. 2007). He received the diploma in 1954, in the years 1957-60 he worked as an university teacher in the meantime obtaining the title of professor after the reviews of prof. Krystyn Zieliński and prof. Stanisław Rodziński, who rightly noticed that *consistency and faithfulness so persistently documented in everyday life in both the Wrocław environment and the Wrocław university* (Rodziński S.) have always accompanied Hałas. On the 60th anniversary of the establishment of The Eugeniusz Geppert Academy of Art and Design in Wrocław, the painter received the highest award for creators of culture - Gloria Artis for lifetime achievement.

Józef Hałas's relationship with the city was also based on artistic commitment beyond the university walls. The painter was one of the founders of *Grupa X* associating Wrocław artists of the artistic environment formed in 1956, as well as a member of the *Szkoła Wrocławska* - an artistic group founded in 1961 addressed to local visual artists (mainly graduates and educators of the State College of Fine Arts in Wrocław). Hałas's works have been presented at several hundred exhibi-

¹ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy* - a document drawn up for the entire area of the commune, defining the spatial policy and local development principles in a general way

² *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia*, Mayor of Wrocław Rafał Dutkiewicz, Wrocław Development Office, Wrocław 2018

³ Aleksander Wallis (1930-1984) - Polish sociologist, employee of the Institute of Philosophy and Sociology of the Polish Academy of Sciences at the Department of Basic Sociological Research. Author of such items as: *Socjologia wielkiego miasta* 1967, *Miasto i przestrzeń* 1977, *Informacja i gwar. O miejskim centrum* 1979, *Socjologia przestrzeni* 1990

⁴ Mieczysław Porębski (1921-2012) - Polish critic, theoretician and art historian

tions in Poland and abroad. Although the theme of his works was returning to *the landscapes of his youth, to light and color* (Maciejewska B. 2012, p. 6) - mountains, ponds, nature, according to Agnieszka Morawińska⁵, *has been faithful to one artistic environment, Wrocław, from the beginning of studies until today.*

In addition to artistic activities closely related to the city, Wrocław was also a living space for Hałas. After arriving to study, the painter rented a room in the Biskupin estate with the Matysiak family. In an interview with Magda Podsiadły, the artist mentions that *an orchard was growing in the vicinity of our house (...). One of my first paintings was created from looking at this orchard* (Hałas J. 2001, p. 22). These words testify to the great impact of the place of residence on the work of Hałas. In the further part of the interview, the artist says that after moving out he did not like Wrocław, which was a gloomy city in ruins with difficult living conditions. However, Hałas was fascinated by the city's relationship with the river - *I liked to draw and paint this landscape* - said the painter. An important place in the artist's life was undoubtedly the apartment at Podwale Street in Wrocław, where the artist lived for many years and where his studio was located. The painter spent the autumn of his life at the home of retired employees of Wrocław universities at the Biskupin estate, but his thoughts returned to his former home: *I had a terrace, I opened the door straight to the moat and park. Outdoor went to the studio. The bustle too, but I like the pulse of a big city. I don't mind the noise [laughs]. (...) Podwale was a better place to work. More inspiring* (Hałas J. 2001, p. 22).

3. ARTISTIC OBJECTS IN THE PUBLIC SPACE OF WROCLAW BY JÓZEF HAŁAS

3.1. Ceramic mosaic at Podwale Street 45, 47 in Wrocław (1969) and the mural *Trójkąty i kwadraty* at Świdnicka Street 24-26 in Wrocław (2016)

The building on which ceramic mosaics were created in 1969 (Fig. 1., 2.) by Józef Hałas was extremely important for the painter. In the years 1958-2000 there was his studio, and until the 1970s also his apartment on the sixth floor of a tenement house. The owner of the facility was the army, so the artist often feared the possibility of eviction from the premises, which he expressed in his notes: *I run around the offices, because I have to prove something with papers and seals. They make me anxious - they want to take my studio* (Hałas J. 1986). The importance of this place for Hałas can be demonstrated by two mosaics located on the ground floor of the twin buildings. The geometric composition created using ceramic material is over half a century old. Two years after the painter's death, a commemorative plaque was unveiled in the presence of daughters of Hałas, Katarzyna Hałas and the Rector of The Eugeniusz Geppert Academy of Art and Design in Wrocław prof. Piotr Kielan, who described Hałas as *the creator of the European rank* (Kielan P. 2017).

The care surrounding artistic objects in Wrocław's public space can be demonstrated by a thorough cleaning of the mosaic, which took place in spring 2012. This action was initiated by architect Zbigniew Maćków and urban artist Beata Urbanowicz on the occasion of the renovation and extension of the *Renoma* Commercial Centrum. The invited investor Skanska Property Poland restored the mosaic to its original glow (Maciejewska B. 2012). Unfortunately, despite numerous corrective actions, the work still encounters acts of vandalism.

The object strictly referring to the ceramic mosaic created less than 50 years later is the mural *Trójkąty i kwadraty* (Fig. 3) located at Świdnicka Street 24-26 in Wrocław (Cichosz A. 2016). The mural took the form of a happening, where participants randomized the order and arrangement of individual geometric elements using dice: *both the color and pattern of successive arranged triangles and squares will be drawn* (Chabielski M. 2016) - emphasized Michał Chabielski⁶ in the statement for the portal *TuWrocław*. The originator of the implementation, Chabielski, together with students, residents and volunteers from Prison No. 1 in Wrocław decided to commemorate the master's work, while emphasizing their commitment to shaping the common space of the city.

⁵ Agnieszka Morawińska - Polish historian and art critic, in 2001-2010 director of the *Narodowa Galeria Sztuki Zachęta*, where in 2005 an exhibition of Józef Hałas's works was organized

⁶ Michał Chabielski - lecturer at the University of Lower Silesia in the field of Modern Art

Fig. 1. Józef Hałas with his hands in his pockets, in dark glasses, oversees the mosaic laying at Podwale Street 45. Source: photo from the collections of E. Kaszewska.

Ryc. 1. Józef Hałas z rękami w kieszeniach, w ciemnych okularach nadzoruje układanie mozaiki przy ul. Podwale 45. Źródło: fot. ze zbiorów E. Kaszewskiej.

Fig. 2. Ceramic mosaic on the facade of the building at Podwale Street 45 in Wrocław by Józef Hałas. Source: fig. author.

Ryc. 2. Mozaika ceramiczna na elewacji budynku przy ul. Podwale 45 we Wrocławiu autorstwa Józefa Hałasa. Źródło: fot. autor.

3.2. *Malarstwo na śniegu*, area in front of The Eugeniusz Geppert Academy of Art and Design in Wrocław at Polski Square 3/4 (1971) and the initiative of the *Latające Muzeum Współczesne* (2016)

The idea of creating a monumental work accompanied Hałas in the 1960s, and the idea that was born in his head in December 1970 was implemented in January thanks to favorable weather conditions. *Malarstwo na śniegu* (Fig. 4) - the '70s performance consisted of an action arranged by Hałas, in which he engaged 12 students. *One day I saw snow outside the building of the College of Fine Arts - a huge square, no trees. I thought it might be my canvas* (Hałas J. 2010, p. 10). After buying a few kilos of red and blue dye, Hałas arranged the students in rows and went to the terrace from which he supervised the activities. The previously planned spilling of color bands was immortalized by the painter with a Kiev film camera. *I was filming, but my camera kept stuttering, and I couldn't stop the students. So this my film is rudimentary. Fortunately, I also took pictures* (Hałas J. 2010, p. 12). The photograph showing the image of painting intervention in space as well as the video recording were included in the collection of the Dolnośląskie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, and the selected frame was an announcement of the collective exhibition *Pełnia szt-*

uczna realized in 2012 by the Contemporary Museum in Wrocław. The venture shows the artist's attempt to go beyond the universally accepted frames and formats, the positioning of art in public space and the involvement of others to co-create the work. In addition, as Andrzej Saj⁷ rightly notes, *this work is an example of painting in nature, a theme that remains close to the artist in every period of his work* (Saj A. 2012).

Fig. 3. Mural *Trójkąty i kwadraty* on the facade at Świdnicka Street 24-26 in Wrocław. Source: fig. author.

Ryc. 3. Mural *Trójkąty i kwadraty* na elewacji przy ul. Świdnickiej 24-26 we Wrocławiu. Źródło: fot. autor.

Fig. 4. *Malarstwo na śniegu*, Polski Square 3/4 in Wrocław. Source: Fig. J. Hałas.

Ryc. 4. *Malarstwo na śniegu*, Plac Polski 3/4 we Wrocławiu. Źródło: fot. J. Hałas.

Hałas's activities became an inspiration for the initiators of the *LaMuz* event - *Latające Muzeum*, whose goal was to go beyond the walls of the Contemporary Museum in Wrocław. In the period

⁷ Andrzej Saj - editor-in-chief of the journal *Format* at The Eugeniusz Geppert Academy of Art and Design in Wrocław, art critic and theoretician, lecturer

from May to September 2016, the youngest residents together with artists and animators had the opportunity to take part in workshops introducing them to the activities of contemporary Polish artists and encourage them to take action in space (Wala K. 2016). The final of the campaign was the publication of an e-book with scenarios of classes enabling their implementation in the future. Workshops called *Znikające obrazy* inspired by *Malarstwo na śniegu* took as a starting point reflection on the process of creation, the relationship between concept and implementation, the role of the artist and author. Maria Marszałek and Joanna Sekuła, the originators of the task say: *the artist's idea inspired us to act with children, during which they become performers on the one hand, and authors of the concept of artistic works on the other* (Marszałek M., Sekuła J. 2016, p. 14). The workshop for a group of 25 children aged 5-8 contains four exercises (drawing with closed eyes, sand painting, mute and dynamic compositions) that teach group work and predicting the effects of their own actions. The tasks proposed by the animators show the children of how many different materials a work of art can arise, that the act itself is also art, and the documentation of such action is very important in the whole process. Here, Hałas's work has become a pretext for activating the youngest generation and building awareness of the importance of art, which, thanks to accessibility and co-creation, takes on a new meaning.

3.3. Large-format printing of paintings on the northern facade of the building of the Secondary School Complex No. 3 at Piotr Skarga Street in Wrocław as part of the *Zewnętrzna Galeria Miejska* (2010, 2014/2015)

The form of going out to the public space, getting closer to the recipient with art is the *Zewnętrzna Galeria Miejska* operating in Wrocław. One of its views were enlarged images of large format printing hanging on the northern facade of the building of the Secondary School Complex No. 3 in Wrocław at Piotr Skarga Street, opposite the Galeria Dominikańska shopping center. The first in this form appeared on the building in 2010, the painting of Józef Hałas *MI-Z*, whose original dimensions are 0.7x0.7m, while the reproduction reached the size of 10x10m (Fig. 5.). Another painting by Hałas that appeared on the facade was the work *Jeziro* - it was presented in the city center at the turn of 2014 and 2015. The painter's attitude towards this form of displaying his works was initially positive: *it is good that in times when he comes to an art gallery a handful of people, through my work, I can establish a dialogue with the crowd on the streets* (Hałas J. 2009). In an interview given a year later by Robert Midgał, Hałas notices that (...) *a lot of people do not pay attention to him [large format image], and if someone notices, he does not know that it is mine (laughs). Unfortunately, they do not have this curiosity, what is this picture 10 by 10 meters* (Hałas J. 2010, p. 12). These observations show how important for the author is contact with the recipient and the feeling that art is needed and noticed. On the one hand, noise is a great opportunity to confront a work with a passerby, on the other, it is worried about ignorance and lack of interest.

3.4. *IQ* sculpture at the Green Towers buildings at Strzegomska Street in Wrocław (2013) and the exhibition *Sztuka szuka IQ* (2016)

The *IQ* sculpture unveiled on May 22, 2013 (Fig. 6.) is the last artistic object designed by Hałas for the public space of the city. Referring to the 100th anniversary of creating the concept of intelligence quotient, the sculpture is a geometric, translucent form paying tribute to the Wrocław scientist William Stern. The author of the office buildings between which the sculpture was placed, architect Zbigniew Maćków, said that the characteristic, twin buildings of Green Towers, meeting the highest ecological standards are *the flagship example of this new phase of the city's development [associated with an innovative approach]. What other place would be better for the location of the sculpture - a symbol of human intelligence* (Maćków Z. 2013).

The smaller-scale *IQ* sculpture model created by Hałas became the main character of the exhibition *Sztuka szuka IQ*, which took place from 3.07 to 11.09.2016 at the National Forum of Music in Wrocław after the death of the master. Although Hałas did not live to see the exhibition, he can be considered its co-creator - already in July 2014, together with the exhibition curator Ewa Kaszewska, the professor participated in the selection of works for the show. His wish for the *IQ* model to be presented on the background of the *Podział zielony* has been fulfilled. In the description of the exhibition organized as part of the European Capital of Culture 2016, it is emphasized

that *in the period of globalization and unification, the artists are redefining the places they live in. Creating, they give them a new identity* (Kaszewska E. 2016). These words reflect the task of the artists - they create the image and meaning of the city with their creativity.

Fig. 5. View of the large-format *MI-Z* image print on the facade of the building at Piotr Skarga Street in Wrocław. Source: fig. B. Urbanowicz.

Ryc. 5. Widok na wielkoformatowy wydruk obrazu *MI-Z* na elewacji budynku przy ul. Piotra Skargi we Wrocławiu. Źródło: fot. B. Urbanowicz.

Fig. 6. *IQ* geometric sculpture between the twin buildings of Green Towers at Strzegomska Street in Wrocław. Source: Fig. author.

Ryc. 6. Geometryczna rzeźba *IQ* pomiędzy bliźniaczymi budynkami Green Towers przy ul. Strzegomskiej we Wrocławiu. Źródło: ryc. autor.

4. SUMMARY

The multitude of activities undertaken both in the field of painting creativity and the implementation of topics supporting the contact with art in public space testify to the great artistic activity of Hałas. After the death of the professor, the memory of him and his works is cultivated both by the Hałas Foundation and, above all, by the longtime friend of the master and the curator of his exhibitions - Ewa Kaszewska, the heir to the artist's notes from the 1950s until 2014. Thanks to the popularity of the social network Facebook Kaszewska shares with interested memories of the professor by publishing photos from exhibitions in which he took part or private tours. *I always wrote something for myself. Thoughts, thoughts* (Hałas J. 2004, p. 127) - this is a summary of Hałas about his capture of thoughts and transferring them to pieces of paper. By saving his thoughts on everyday and exceptional things, the artist allowed to understand his way of looking at the world reflected in artistic works. By sharing the professor's words, photos and comments, Kaszewska makes it possible to reach his work and understand him as a human being and artist.

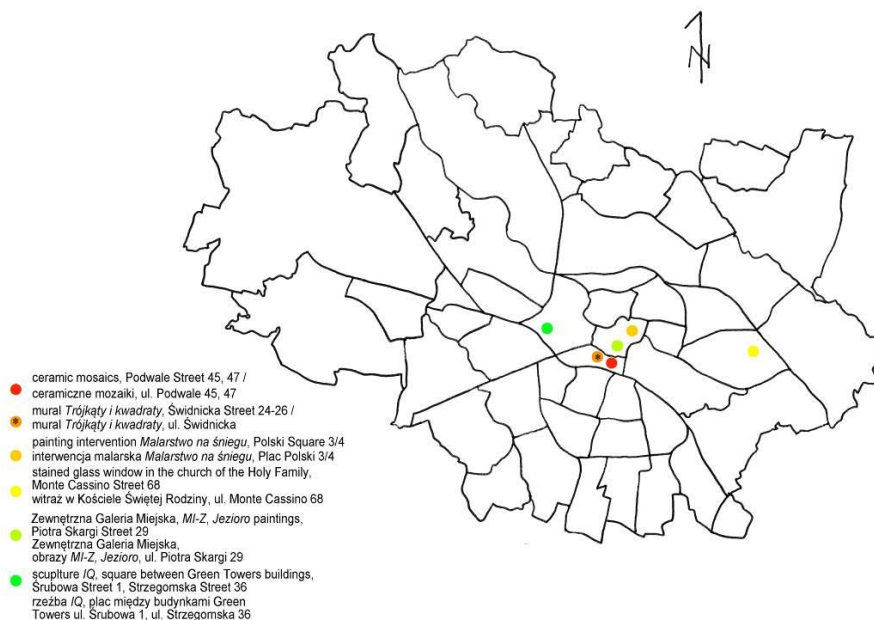
The artistic activity of Józef Hałas is connected with the Wrocław environment in which the author spent a significant part of his life. Acquiring education at the State College of Fine Arts, and then teaching at the university built a strong bond between the author and Wrocław. Involvement in local artistic initiatives, attachment to the place of everyday life - private and professional, gave Hałas a sense of belonging to the city.

The work of the professor, whose main means of artistic expression was painting, goes far beyond this one branch of art. The objects presented in the article are on the one hand flat ceramic elements, reproduced and enlarged prints of paintings, on the other spatial, openwork city sculpture. In addition to the examples of activities in the public area of Wrocław cited in the publication, it is also worth mentioning the geometric stained glass windows designed by Hałas for the modernist Church of the Holy Family at the Sępolno estate, where they appeared in 1972, or the color concept of the facade of the University of Wrocław building used: *in the 1970s I designed colors of the university, which actually has survived to this day in cold white and gray, except for the tower, now painted warm* (Hałas J. 2001, p. 22). The buildings created by Hałas are located in the central part of the city on the following settlements: Stare Miasto, Przedmieście Świdnickie, Szczepin, Biskupin-Sępolno-Dąbie-Bartoszewice (Fig. 7.). By locating the works in easily accessible parts of the city, the message accompanying the works can reach more recipients, both residents and tourists visiting Wrocław.

Artistic objects designed by Hałas and introduced to the space of Wrocław over the years are diversified in terms of dimensions, materials used and form. In addition to the professor's creative versatility, the objects proposed by him are distinguished by the strength with which they influence the recipient in undertaking further activities. Data on selected objects are presented in the table (Table 1.). The city cares about keeping the Hałas project objects in good condition, successive generations of artists take their works as a starting point for their artistic activities, and the figure of the professor is extremely important for the residents and the artistic environment, which is expressed by the ceremonial unveiling of a commemorative plaque in his honor. The artist's activities are part of the *Zachęta Sztuk Pięknych* collections, they are a preview of other artistic events - both high-profile closed in the form of exhibitions and publicly available involving the youngest generation. In an interview on the occasion of the artist's 85th birthday, Kaszewska states that his influence on the style of the Wrocław school is enormous, and the artist is a master for the next generations. Hałas himself in a statement for *Gazeta Wyborcza* of November 23, 2001 says: *I believe in painting, I believe that it will not pass away and remain faithful to art for the rest of its life, hoping for the future.*

Fig. 7. Map of Wrocław with an administrative division into estates with marked artistic objects by Józef Hałas and an object inspired by his work. Source: Fig. author

Ryc. 7. Mapa Wrocławia z podziałem administracyjnym na osiedla z zaznaczonymi obiektami artystycznymi autorstwa Józefa Hałasa i obiektem inspirowanym jego twórczością. Źródło: ryc. autor

Tab. 1. Summary of research results on activities in the public space of Wrocław undertaken by the artist Józef Hałas. Source: Fig. author

Name of the object, year of creation	Location of the object	Description of the object	Object-related activities
Ceramic mosaics, 1969	Podwale Street 45, 47, Wrocław, building facades	Ceramic geometric compositions on the facade on the ground floor of buildings	<ul style="list-style-type: none"> - cleaning of mosaics in 2012 on the initiative of the architect Zbigniew Maćków, urban artist Beata Urbanowicz and with the support of Skanska Property - creating a mural <i>Trójkąty i kwadraty</i> at Świdnicka Street 24-26 in Wrocław inspired by the ceramic mosaic of students, residents and volunteers from Prison No. 1 in Wrocław - ceremonial unveiling of the plaque commemorating the artist Józef Hałas in 2017
Painting intervention <i>Malarstwo na śniegu</i> , 1971	Polski Square 3/4, Wrocław, square in front of the building	A large format composition on snow in the form of red and blue stripes documented in the form of photos and video	<ul style="list-style-type: none"> - intervention photos and videos become part of the collection of <i>Dolnośląskie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych</i> - still from the film preview of the collective exhibition <i>Pełnia sztuczna</i> realized in 2012 by the Contemporary Museum in Wrocław - event inspired by the <i>LaMuz</i> initiative - <i>Latające Muzeum Współczesne</i> in Wrocław; Maria Marszałek and Joanna Sekuła who originated the scenario of activities for children related to the operation of Hałas
Stained glass window in the Church of the Holy Family, 1972	Monte Cassino Street 68, church interior	A geometric stained glass window that fits into the modernist character of the object	- no
Zewnętrzna Galeria Miejska, paintings <i>IZ-2, Jezioro</i> , 2010, 2014-15	Piotra Skargi Street 29, north facade of the building	Large-format image prints enlarged to 10x10m	- no

IQ sculpture, 2013	Śrubowa Street 1, Strzegomska Street 36, square between buildings	A spacious, sculptural object on a pedestal	- IQ sculpture model leitmotif of the <i>Sztuka szuka IQ</i> exhibition at the National Forum of Music in 2016 as part of the European Capital of Culture 2016
--------------------	---	---	--

JÓZEF HAŁAS – TWÓRCZOŚĆ MALARZA PRZEŁOMU XX I XXI WIEKU W KONTEKŚCIE DZIAŁAŃ W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ WROCŁAWIA

1. WSTĘP

Przestrzeń publiczna Wrocławia zgodnie ze *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia*⁸ powinna zawierać w sobie obiekty artystyczne kultury współczesnej, które ze względu na swoją unikalność, nowatorstwo i wartość plastyczną są ważne dla miasta. Zgodnie z dokumentem istotne jest także *nadanie posadzce trójwymiarowości poprzez wprowadzanie obiektów małej architektury, rzeźb, instalacji artystycznych, elementów wodnych*⁹. Dzięki ogólnodostępnemu charakterowi przestrzeni miasta każdy z jego użytkowników ma możliwość obcowania ze sztuką tam obecną. Jak zauważa Aleksander Wallis¹⁰ w książce *Socjologia przestrzeni: obszar kulturowy* [przestrzeń miejska] *spełnia wobec swojej grupy (społeczności) właściwą rolę tylko wówczas, gdy może ona z niego swobodnie, intensywnie i systematycznie korzystać* (Wallis A. 1990, s. 109). Fakt ten daje możliwość artystom wyjścia ze swoją myślą twórczą do szerokiego grona odbiorców. O ograniczonym dostępie do obiektów artystycznych we wnętrzach muzeów czy galerii wspomina Wallis w książce *Artyści - plastycy. Zawód i środowisko* - znacząca wydaje się kwestia umiejscowienia lokalu wystawowego, dostępu do niego bezpośrednio z ulicy bądź konieczność pokonania kilku pięter budynku, a przede wszystkim fakt, że *dotrzeć do wystawy może jedynie ktoś z góry o jej istnieniu poinformowany* (Wallis A. 1964, s. 105). W przeciwieństwie do zamkniętych przestrzeni umożliwiających ograniczone obcowanie ze sztuką obszary publiczne zachęcają swoją powszechnością i dostępnością.

Już w 1948 roku Mieczysław Porębski¹¹ pisał, że *miejsce nowoczesnego obrazu nie jest w prywatnym mieszkaniu, gdzie prędzej czy później pokryje go patyna starości. Miejsce jego jest we współczesnej galerii, zmieniającej się i żywej, w gazecie, czasopiśmie, pod postacią reprodukcji (...)* (Porębski M. 1948, s.53). Krytyk sztuki żywił również nadzieję, że w przyszłości społeczeństwo znajdzie środki, aby zapewnić malarstwu taką formę bytności. Odpowiedzią na jego wizję wydaje się być działalność malarza Józefa Hałasa - artysty przełomu XX i XXI wieku, którego twórczość wyszła do odbiorcy zajmując miejsce w przestrzeni publicznej Wrocławia. Bazując na metodzie logicznej argumentacji popartej opisem z wyjaśnieniem i interpretacją logiczną jak również poprzez

⁸ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy* - dokument sporządzany dla całego obszaru gminy, określający w sposób ogólny politykę przestrzenną i lokalne zasady zagospodarowania

⁹ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia*, Prezydent Wrocławia Rafał Dutkiewicz, Biuro Rozwoju Wrocławia, Wrocław 2018

¹⁰ Aleksander Wallis (1930-1984) - polski socjolog, pracownik Instytutu Filozofii i Socjologii PAN w Zakładzie Podstawowych Badań Socjologicznych. Autor takich pozycji jak: *Socjologia wielkiego miasta* 1967, *Miasto i przestrzeń* 1977, *Informacja i gwar. O miejskim centrum* 1979, *Socjologia przestrzeni* 1990

¹¹ Mieczysław Porębski (1921-2012) - polski krytyk, teoretyk i historyk sztuki

studia przypadku i obserwacje, niniejsze opracowanie ukazuje postać artysty jako jednostki otwartej na działania w ogólnodostępnym obszarze miasta. Artykuł ukazuje Hałasa jako interdyscyplinarnego twórcę, którego silne związki z Wrocławiem dają swój upust w obiektach artystycznych widocznych w przestrzeni publicznej.

2. JÓZEF HAŁAS – SYLWETKA ARTYSTY W KONTEKŚCIE ZWIĄZKU Z WROCŁAWIEM

Urodzony 7 stycznia 1927 roku w Nowym Sączu Józef Hałas 22 lata później przeprowadza się do Wrocławia. *Na studia do wrocławskiej Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych przyjechał w 1949 roku [i został tu na stałe]. Trafił do pracowni profesora Eugeniusza Gepperta i na jeden rok do pracowni Stanisława Dawskiego* (Czyż M. 2007). Dyplom otrzymał w roku 1954, w latach 1957-60 pracował jego pedagog uczelni w międzyczasie uzyskując tytuł profesora zwyczajnego po recenzjach prof. Krystyna Zielińskiego i prof. Stanisława Rodzińskiego, który słusznie zauważył, że *konsekwencja i wierność sobie tak uparcie dokumentowana na codzień w życiu zarówno środowiska wrocławskiego jak i wrocławskiej uczelni* (Rodziński S.) od zawsze towarzyszyły Hałasowi. W 60 rocznicę powstania Akademii Sztuk Pięknych im. E. Gepperta we Wrocławiu malarz otrzymał najwyższe odznaczenie dla twórców kultury - Glorię Artis za całokształt twórczości.

Związek Józefa Hałasa z miastem opierał się również na zaangażowaniu artystycznym wykraczającym poza mury uczelni. Malarz był jednym z założycieli *Grupy X* zrzeszającej wrocławskich twórców środowiska plastycznego powstałej w roku 1956, jak również członkiem *Szkoły Wrocławskiej* - ugrupowania artystycznego założonego w 1961 roku skierowanego do miejscowych artystów plastyków (głównie absolwentów i pedagogów Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych we Wrocławiu). Prace Hałasa prezentowane były na kilkuset wystawach w kraju i za granicą. Choć tematyką dzieł wracał do *krajobrazów z lat młodości, do światła i koloru* (Maciejewska B. 2012, s. 6) - gór, stawów, natury, to zgodnie ze słowami Agnieszki Morawińskiej¹² był *od studiów po dziś wierny jednemu artystycznemu środowisku, Wrocławowi*.

Obok działalności plastycznej ściśle związanej z miastem, Wrocław był dla Hałasa również przestrzenią do życia. Po przyjeździe na studia malarz wynajmował pokój na osiedlu Biskupin u rodziny Matysiaków. W rozmowie z Magdą Podsiadły artysta wspomina, że w *sąsiedztwie naszego domu (...) rósł sad. Jeden z pierwszych moich obrazów powstał z patrzenia na ten sad* (Hałas J. 2001, s. 22). Słowa te świadczą o dużym wpływie miejsca zamieszkania na twórczość Hałasa. W dalszej części wywiadu artysta mówi, że zaraz po przeprowadzce nie przepadał za Wrocławiem, który był ponurym miastem w ruinie z trudnymi warunkami do życia. Hałasa fascynował jednak związek miasta z rzeką - *lubiałem ten pejzaż rysować, malować* - mówił malarz. Ważnym miejscem w życiu artysty było niewątpliwie mieszkanie przy ul. Podwale we Wrocławiu, gdzie artysta przez wiele lat mieszkał i gdzie mieściła się jego pracownia. Jesień życia malarz spędził w domu emerytowanych pracowników wrocławskich uczelni na osiedlu Biskupin, wracając jednak myślami do dawnego lokum: *miałem taras, otwierałem drzwi wprost na fosę i park. Plener wchodził do pracowni. Gwar też, ale ja lubię puls dużego miasta. Nie przeszkadza mi hałas [śmiech]. (...) Podwale było miejscem lepszym do pracy. Bardziej inspirującym* (Hałas J. 2001, s. 22).

3. OBIEKTY ARTYSTYCZNE W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ WROCŁAWIA AUTORSTWA JÓZEFA HAŁASA

3.1 Cermiczna mozaika przy ul. Podwale 45, 47 we Wrocławiu (rok 1969) i mural *Trójkąty i kwadraty* przy ul. Świdnickiej 24-26 we Wrocławiu (rok 2016)

Budynek na którym w 1969 roku powstały ceramiczne mozaiki (Ryc. 1., 2.) autorstwa Józefa Hałasa był niezwykle ważny dla malarza. W latach 1958-2000 mieściła się w nim jego pracownia, a do lat 70. XX wieku także jego mieszkanie na VI piętrze kamienicy. Właścicielem obiektu było wojsko,

¹² Agnieszka Morawińska - polska historyk i krytyk sztuki, w latach 2001-2010 dyrektor Narodowej Galerii Sztuki Zachęta, gdzie w 2005 została zorganizowana wystawa prac Józefa Hałasa

w związku z czym artysta niejednokrotnie obawiał się możliwości eksmisji z lokalu, czego dawał wyraz w swoich zapiskach: *biegam po urzędach, bo mam coś udowodnić za pomocą papierków i pieczęci. Zmuszają mnie do niepokoju - chcą mi zabrać pracownię* (Hałas J. 1986). O tym, jak ważne było to dla Hałasa miejsce mogą świadczyć dwie mozaiki umiejscowione w parterze bliźniaczych budynków. Zgeometryzowana kompozycja powstała przy użyciu tworzywa ceramicznego ma już ponad pół wieku. Dwa lata po śmierci malarza nastąpiło odsłonięcie tablicy pamiątkowej w obecności m.in. córki Hałasa, Katarzyny Hałas oraz Rektora ASP im. E. Gepperta we Wrocławiu prof. Piotra Kielana, który określił Hałasa mianem *twórcy rangi europejskiej* (Kielan P. 2017).

O trosce jaką otaczane są obiekty artystyczne w przestrzeni publicznej Wrocławia może świadczyć gruntowne odczyszczenie mozaiki, które miało miejsce wiosną 2012 roku. Działanie to było zainicjowane przez architekta Zbigniewa Maćkowskiego i plastyka miejskiego Beatę Urbanowicz przy okazji remontu i rozbudowy Centrum Handlowego *Renoma*. Zaproszony do współpracy inwestor Skanska Property Poland przywrócił mozaice pierwotny blask (Maciejewska B. 2012). Niestety pomimo licznych działań naprawczych dzieło nadal spotyka się z aktami wandalizmu.

Obiektem ściśle nawiązującym do ceramicznej mozaiki stworzonym niespełna 50 lat później jest mural *Trójkąty i kwadraty* (Ryc. 3.) zlokalizowany przy ul. Świdnickiej 24-26 we Wrocławiu (Cichosz A. 2016). Realizacja muralu przybrała formę happeningu, gdzie uczestnicy za pomocą kostek do gry losowali kolejność i układ poszczególnych geometrycznych elementów: *losowany będzie zarówno kolor, jak i wzór kolejnych układanych trójkątów i kwadratów* (Chabielski M. 2016) - podkreślał w wypowiedzi dla portalu *TuWrocław* Michał Chabielski¹³. Pomysłodawca realizacji, Chabielski, wraz ze studentami, mieszkańcami i wolontariuszami z Zakładu Karnego nr 1 we Wrocławiu postanowili upamiętnić twórczość mistrza, podkreślając jednocześnie swoje zaangażowanie w kształtowanie wspólnej przestrzeni miasta.

3.2 Malarstwo na śniegu, teren przed ASP im. E. Gepperta we Wrocławiu przy Placu Polskim 3/4 (rok 1971) i inicjatywa *Latające Muzeum Współczesne* (rok 2016)

Idea stworzenia dzieła monumentalnego towarzyszyła Hałasowi już w latach 60. XX wieku, a pomysł, który narodził się w jego głowie w grudniu 1970 roku został zrealizowany już w styczniu dzięki sprzyjającym warunkom pogodowym. *Malarstwo na śniegu* (Ryc. 4.) – performance lat 70. polegał na działaniu zaaranżowanym przez Hałasa, do którego zaangażował 12 studentów. *Pewnego dnia zobaczyłem śnieg przed budynkiem Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych - wielki plac, żadnego drzewa. Pomyślałem, że to może być moje płótno* (Hałas J. 2010, s. 10). Po zakupieniu kilku kilogramów czerwonego i niebieskiego barwnika Hałas ustawił studentów w rzędy, a sam udał się na taras z którego nadzorował działania. Zaplanowane wcześniej rozsypywanie pasm kolorów zostało uwiecznione przez malarza aparatem filmowym *Kiev*. *Filmowałem, ale ciągle mi się aparat zacinał, a studentów nie mogłem zatrzymać. Więc ten mój nakręcony film jest szczątkowy. Na szczęście dodatkowo robiłem zdjęcia* (Hałas J. 2010, s. 12). Fotografia ukazująca obraz interwencji malarskiej w przestrzeni jak i zapis wideo trafiły do zbioru Dolnośląskiego Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych, a wybrany kadr stał się zapowiedzią zbiorowej wystawy *Pełnia sztuczna* zrealizowanej w 2012 roku przez Muzeum Współczesne we Wrocławiu. Przedsięwzięcie ukazuje podjętą przez artystę próbę wyjścia z malarstwem poza powszechnie przyjęte ramy i formaty, umiejscowienie sztuki w przestrzeni ogólnodostępnej i zaangażowanie innych do współtworzenia dzieła. Ponadto, jak słusznie zauważa Andrzej Saj¹⁴ *praca ta jest więc przykładem malarstwa w naturze, tematem, który pozostaje bliski artyście w każdym okresie jego twórczości* (Saj A. 2012).

Działania Hałasa stały się inspiracją dla inicjatorów wydarzenia *LaMuz - Latające Muzeum*, którego celem było wyjście poza mury Muzeum Współczesnego we Wrocławiu. W terminie od maja do września 2016 roku najmłodszy mieszkańcy wraz z artystami i animatorami mieli okazję wziąć udział w warsztatach przybliżających im działalność współczesnych polskich artystów i skłonić do podjęcia działań w przestrzeni (Wala K. 2016). Finałem akcji było wydanie e-booka ze scenariuszami zajęć umożliwiającymi ich realizację w przyszłości. Warsztaty o nazwie *Znikające obrazy*

¹³ Michał Chabielski - wykładowca Dolnośląskiej Szkoły Wyższej na kierunku Sztuki Nowoczesne

¹⁴ Andrzej Saj - redaktor naczelny czasopisma *Format* działającego przy ASP im. E. Gepperta we Wrocławiu, krytyk i teoretyk sztuki, wykładowca

inspirowane *Malarstwem na śniegu* przyjęły za punkt wyjścia refleksję nad procesem tworzenia, relację między koncepcją i realizacją, rolą artysty i autora. Maria Marszałek i Joanna Sekuła, pomysłodawczyni zadania mówią: *pomysł artysty zainspirował nas do działań z dziećmi, podczas których stają się one z jednej strony wykonawcami, z drugiej zaś autorami koncepcji prac plastycznych* (Marszałek M., Sekuła J. 2016, s.14). Warsztat dla grupy 25 dzieci w wieku 5-8 lat zawiera cztery ćwiczenia (rysowanie z zamkniętymi oczami, malarstwo piaskiem, wyciszenie i kompozycje dynamiczne), które uczą pracy w grupie i przewidywania efektów własnych działań. Zadania zaproponowane przez animatorki pokazują dzieciom z jak wielu różnorodnych materiałów może powstać dzieło sztuki, że samo działanie również jest sztuką, a dokumentacja takiego działania jest bardzo istotna w całym procesie. Praca Hałasa stała się tu pretekstem do aktywizacji najmłodszego pokolenia i budowania świadomości o znaczeniu sztuki, która dzięki dostępności i współtworzeniu nabiera nowego znaczenia.

3.3 Druk wielkoformatowy obrazów na północnej elewacji budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 3 przy ul. Piotra Skargi we Wrocławiu w ramach Zewnętrznej Galerii Miejskiej (lata 2010, 2014/2015)

Formą wyjścia do przestrzeni publicznej, zbliżenia się do odbiorcy ze sztuką jest Zewnętrzna Galeria Miejska funkcjonująca we Wrocławiu. Jedną z jej odsłon były powiększone techniką druku wielkoformatowego obrazy wiszące na północnej elewacji budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 3 we Wrocławiu przy ul. Piotra Skargi, naprzeciw centrum handlowego Galeria Dominikańska. Jako pierwszy w takiej formie pojawił się na budynku w 2010 roku obraz Józefa Hałasa *MI-Z*, którego oryginalne wymiary to 0,7x0,7m, podczas gdy reprodukcja osiągnęła wielkość 10x10m (Ryc. 5.). Kolejnym obrazem Hałasa, który pojawił się w na elewacji była praca *Jeziro* - prezentowała się w centrum miasta na przełomie lat 2014 i 2015. Stosunek malarza do tej formy eksponowania jego dzieł początkowo był pozytywny: *dobrze, że w czasach, w których do galerii sztuki przychodzi garstka ludzi, za pomocą mojej pracy mogę nawiązać dialog z tłumem na ulicach* (Hałas J. 2009). W udzielonym rok później wywiadzie przeprowadzonym przez Roberta Midgala Hałas zauważa jednak, że (...) *masa ludzi nie zwraca na niego [wielkoformatowy obraz] uwagi, a już jak ktoś zwróci uwagę, to nie wie, że to moje (śmiech). Niestety, nie mają tej ciekawości, co to za obraz 10 na 10 metrów* (Hałas J. 2001, s. 12). Spostrzeżenia te pokazują, jak ważny dla autora jest kontakt z odbiorcą i poczucie, że sztuka jest potrzebna i zauważana. Hałasa z jednej strony cieszy możliwość konfrontacji dzieła z przechodniem, z drugiej martwi ignorancja i brak zainteresowania.

3.4 Rzeźba IQ przy budynkach Green Towers przy ul. Strzegomskiej we Wrocławiu (rok 2013) i wystawa *Sztuka szuka IQ* (rok 2016)

Odsłonięta 22 maja 2013 roku rzeźba *IQ* (Ryc. 6.) to ostatni obiekt artystyczny zaprojektowany przez Hałasa do ogólnodostępnej przestrzeni miasta. Nawiązująca do 100lecia stworzenia pojęcia ilorazu inteligencji rzeźba to geometryczna, przezierna forma oddająca hołd wrocławskiemu naukowcowi Williamowi Sternowi. Autor biurowców między którymi została umiejscowiona rzeźba, architekt Zbigniew Maćków stwierdził, że charakterystyczne, bliźniacze budynki Green Towers, spełniające najwyższe standardy ekologiczne są *sztandarowym przykładem tej nowej fazy rozwoju miasta [związanej z innowacyjnym podejściem]. Jakież inne miejsce byłoby lepsze dla lokalizacji rzeźby – symbolu ludzkiej inteligencji* (Maćków Z. 2013).

Model rzeźby *IQ* w mniejszej skali stworzony przez Hałasa stał się głównym bohaterem wystawy *Sztuka szuka IQ* mającej miejsce w dniach 3.07-11.09.2016 roku w Narodowym Forum Muzyki we Wrocławiu już po śmierci mistrza. Mimo że Hałas nie dożył wystawy, można uważać go za jej współwórcę - już w lipcu 2014 roku razem z kuratorem wystawy Ewą Kaszewską, profesor współuczestniczył w wyborze prac na pokaz. Jego życzenie, aby model *IQ* został zaprezentowany na tle *Podziału zielonego* zostało spełnione. W opisie wystawy zorganizowanej w ramach Europejskiej Stolicy Kultury 2016 zostaje podkreślone, że *w okresie globalizacji i unifikacji artyści na nowo definiują miejsca, w których żyją. Tworząc nadają im nową tożsamość* (Kaszewska E. 2016). Słowa te

odzwierciedlają zadanie jakie ciąży na artystach - to oni swoją twórczością budują obraz i znaczenie miasta.

4. PODSUMOWANIE

Podejmowane działania zarówno w kwestii twórczości malarskiej jak i realizacji tematów wspierających obcowanie ze sztuką w przestrzeni publicznej świadczą o dużej aktywności artystycznej Hałasa. Po śmierci profesora pamięć o nim i jego dziełach jest kultywowana zarówno przez Fundację Hałasa, ale przede wszystkim przez wieloletnią przyjaciółkę mistrza i kuratorkę jego wystaw - Ewę Kaszewską, spadkobierczynię notatek artysty poczynając od lat 50. XX wieku aż do roku 2014. Dzięki popularności serwisu społecznościowego Facebook Kaszewska dzieli się z zainteresowanymi wspomnieniami o profesorze publikując zdjęcia z wystaw w których brał udział czy prywatnych wycieczek. *Zawsze coś zapisywałem dla siebie. Myśli, myślątka* (Hałas J. 2004, s. 127) – to podsumowanie Hałasa dotyczące jego chwywania myśli i przelewania ich na kartki papieru. Artysta zapisując swoje przemyślenia o rzeczach codziennych jak i wyjątkowych pozwalał na zrozumienie swojego sposobu patrzenia na świat odwierdcedlonego w pracach artystycznych. Kaszewska dzieląc się słowami profesora, zdjęciami i komentarzami umożliwia dotarcie do jego twórczości i zrozumienie go jako człowieka i artysty.

Działalność artystyczna Józefa Hałasa związana jest ze środowiskiem wrocławskim, w którym autor spędził znaczną część swojego życia. Zdobycie wykształcenia w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Pięknych, a następnie praca pedagogiczna na tejże uczelni zbudowała mocną więź autora z Wrocławiem. Zaangażowanie w lokalne inicjatywy artystyczne, przywiązanie do miejsca życia codziennego - prywatnego i zawodowego, dało Hałasowi poczucie przynależności do miasta.

Twórczość profesora, którego głównym środkiem artystycznego wyrazu było malarstwo, znacznie wykracza poza tę jedną gałąź sztuki. Zaprezentowane w artykule obiekty to z jednej strony płaskie elementy ceramiczne, reproduktowane i powiększone wydruki obrazów, z drugiej przestrzenne, ażurowa rzeźba miejska. Obok przytoczonych w publikacji przykładów działań w ogólnodostępnym obszarze Wrocławia warto wspomnieć również o geometrycznych witrażach zaprojektowanych przez Hałasa do modernistycznego Kościoła Świętej Rodziny na osiedlu Sępolno, gdzie pojawiły się w 1972 roku, czy wykorzystanej koncepcji kolorystycznej elewacji budynku Uniwersytetu Wrocławskiego: *w latach 70. projektowałem kolorystykę uniwersytetu, która właściwie do dziś się zachowała w zimnych bielach i szarościach, z wyjątkiem oczywiście wieży, teraz pomalowanej na ciepło* (Hałas J. 2001, s. 22). Obiekty stworzone przez Hałasa znajdują się w centralnej części miasta na osiedlach: Stare Miasto, Przedmieście Świdnickie, Szczepin, Biskupin-Sępolno-Dąbie-Bartoszewice (Ryc. 7.). Dzięki zlokalizowaniu prac w łatwodostępnych częściach miasta przesłanie towarzyszące pracom może dotrzeć do większej liczby odbiorców zarówno mieszkańców jak i turystów odwiedzających Wrocław.

Obiekty artystyczne zaprojektowane przez Hałasa i wprowadzone do przestrzeni Wrocławia na przestrzeni lat są zróżnicowane pod względem gabarytów, użytych materiałów i formy. Oprócz wszechstronności twórczej profesora zaproponowane przez niego obiekty wyróżniają się siłą z jaką wpływają na odbiorcę determinującą podejmowanie kolejnych aktywności. Dane dotyczące wybranych obiektów zostały zaprezentowane w tabeli (Tab. 1.). Miasto dba o zachowanie obiektów projektu Hałasa w dobrym stanie, kolejne pokolenia twórców za punkt wyjścia do swoich działań plastycznych obierają jego prace, a postać profesora jest niezwykle ważna dla mieszkańców i środowiska artystycznego, czemu wyraz daje uroczyste odsłonięcie tablicy pamiątkowej ku jego czci. Działania artysty są częścią zbiorów Zachęty Sztuk Pięknych, stają się zapowiedzią do innych wydarzeń artystycznych - zarówno wysokiej rangi zamkniętych w formie wystaw jak i ogólnodostępnych angażujących najmłodsze pokolenie. W wywiadzie z okazji 85. urodzin artysty Kaszewska stwierdza, że jego wpływ na styl szkoły wrocławskiej jest olbrzymi, a artysta to mistrz dla kolejnych generacji. Sam Hałas w wypowiedzi dla Gazety Wyborczej z 23 listopada 2001 roku mówi: *wierzę w malarstwo, wierzę, że nie przeminie* i do końca swojego życia pozostaje wierny sztuce z nadzieją patrząc w przyszłość.

Tab. 1. Zestawienie wyników badań dotyczących działań w przestrzeni publicznej Wrocławia podejmowanych przez artystę Józefa Hałasa. Źródło: ryc. autor.

Nazwa obiektu, rok powstania	Lokalizacja obiektu	Opis obiektu	Działania powiązane z obiektem
Ceramiczne mozaiki, 1969	Ul. Podwałe 45, 47, Wrocław, elewacje budynków	Ceramiczne kompozycje geometryczne na elewacji w parterze budynków	- odczyszczenie mozaik w roku 2012 z inicjatywy architekta Zbigniewa Maćkowa, plastyk miasta Beaty Urbanowicz i przy wsparci firmy Skanska Property - stworzenie muralu <i>Trójkąty i kwadraty</i> przy ul. Świdnickiej 24-26 we Wrocławiu zainspirowanego dziełem przez studentów, mieszkańców i wolontariuszy z Zakładu Karnego nr 1 we Wrocławiu - uroczyste odsłonięcie tablicy upamiętniającej postać artysty Józefa Hałasa w roku 2017
Interwencja malarska <i>Malarnstwo na śniegu</i> , 1971	Plac Polski 3/4, Wrocław, plac przed budynkiem	Wielkoformatowa kompozycja na śniegu w formie czerwonych i niebieskich pasów udokumentowana w postaci zdjęć i wideo	- zdjęcia i wideo z interwencji stają się częścią zbiorów Dolnośląskiego Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych - kadr z filmu zapowiedzią zbiorowej wystawy <i>Pełnia sztuczna</i> zrealizowanej w 2012 roku przez Muzeum Współczesne we Wrocławiu - wydarzenie inspiracją dla inicjatywy <i>LaMuz - Latającego Muzeum Współczesnego we Wrocławiu</i> ; Maria Marszałek i Joanna Sekuła pomysłodawczyniami scenariusza zajęć dla dzieci związanego z działaniem Hałasa
Witraż w Kościele Świętej Rodziny, 1972	Ul. Monte Cassino 68, wewnątrz kościoła	Geometryczny witraż wpisujący się w modernistyczny charakter obiektu	- brak
Zewnętrzna Galeria Miejska, obrazy <i>IZ-2</i> , <i>Jezioro</i> , 2010, 2014-15	Ul. Piotra Skargi 29, północna elewacja budynku	Wielkoformatowe wydruki obrazów powiększone do wielkości 10x10m	- brak
Rzeźba <i>IQ</i> , 2013	Ul. Śrubowa 1, ul. Strzegomska 36, plac pomiędzy budynkami	Przestrzenny, ażorowy obiekt rzeźbiarski na postumencie	- model rzeźby <i>IQ</i> motywem przewodnim wystawy <i>Sztuka sztuka IQ</i> w Narodowym Forum Muzyki w roku 2016 w ramach Europejskiej Stolicy Kultury 2016

BIBLIOGRAPHY

- Chabielski M. (in the statement for the portal TuWrocław), We Wrocławiu powstanie nowy mural, <https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,we-wroclawiu-powstanie-nowy-mural,wia5-3277-30282.html#>, 2016, access: 13.04.2020
- Cichosz A., *Trójkąty i kwadraty - powstanie nowy mural we Wrocławiu*, <https://www.wroclaw.pl/trojkaty-i-kwadraty-powstanie-nowy-mural-we-wroclawiu>, 2016, dostęp: 29.03.2019
- Czyż M., 80. urodziny Hałasa, *Gazeta Wrocławska*, 6-7.01.2007
- Hałas J., *Hałas - słowem i obrazem*, *Odra*, 2004, nr 4, p. 127
- Hałas J., artist's notes from the collection of E. Kaszewska, 7.05.1986, Wrocław
- Hałas J. (in conversation with Magdalen Podsiadły), *Pokój u Matysiaków na Biskupinie*, *Gazeta Wyborcza Wrocław*, 20.11.2001, p. 22
- Hałas J. (in conversation with Mart Wróbel), *Sztuka ulicy na salonach*, *Gazeta Wrocławska*, 28.10.2009

- Hałas J. (in conversation with Robert Migdał), Namalować obraz na śniegu? To żaden problem, *Polska Gazeta Wroclawska*, 6-7.11.2010, p. 10-11
- Kaszewska E., Sztuka szuka IQ. Artyści Wrocławia, <https://www.nfm.wroclaw.pl/article?id=726>, 2016, access: 13.04.2020
- Kielan P. (in conversation with Magdalena Talik), Tablica pamięci malarza Józefa Hałasa przy Podwalu, <https://www.wroclaw.pl/malarz-jozef-halas-tablica-pamiatkowa>, 2017, access: 22.05.2019
- Maciejewska B., Józef Hałas uczcił swoje 85. urodziny wystawą w Muzeum Narodowym, *Gazeta Wroclawska*, 10.01.2012, p. 6
- Maciejewska B., Żeby nam się chciało chcieć, *Gazeta Wyborcza*, 29.05.2012
- Maćków Z., Wrocławski Green Towers, pierwszy w Polsce biurowiec z certyfikatem LEED Platinum, oficjalnie otwarty, <https://investmap.pl/artukul/artykuly,wroclaw-wroclawski-green-towers-pierwszy-w-polsce-biurowiec-z-certyfikatem-leed-platinum-oficjalnie-otwarty,81659>, 2013, access: 22.05.2019
- Marszałek M., Sekuła J., LaMuz - Latające Muzeum Współczesne Wrocław, Workshop scenarios, <https://muzeumwspolczesne.pl/mww/wp-content/uploads/2016/11/LaMuzScenariusze.pdf>, 2016, access: 13.04.2020
- Porębski M., Sprawy plastyki w Krakowie, in: *Twórczość*, Kraków 1948, nr 10, p. 53
- Rodziński S., Recenzja w związku z postępowaniem w sprawie nadania profesorowi Józefowi Hałasowi z wrocławskiej PWSST tytułu profesora zwyczajnego
- Saj A., Malarstwo na śniegu, <http://www.zacheta.wroclaw.pl/kolekcje/475-malarstwo-na-sniegu.html>, 2012, access: 13.03.2020
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia, Prezydent Wrocławia Rafał Dutkiewicz, Biuro Rozwoju Wrocławia, Wrocław 2018
- Wala K., LaMuz - Latające Muzeum Współczesne 7.5.16-10.9.16, <https://muzeumwspolczesne.pl/mww/edukacja/3899/>, 2016, access: 13.04.2020
- Wallis A., *Artyści - plastycy. Zawód i środowisko*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1964
- Wallis A., *Socjologia przestrzeni*, Niezależna Oficyna Wydawnicza 1990

O AUTORZE

Paula Jeziorna jest doktorantką na Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej. Jej zainteresowania naukowe oscylują wokół tematu szeroko pojętej obecności sztuki w przestrzeni publicznej. Szczególna uwaga autorki skierowana jest na ceramiczne obiekty artystyczne, które stanowią dla niej czynnik łączący zagadnienia architektury, urbanistyki i sztuki, zgodnie z jej wykształceniem (absolwentka Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej, absolwentka wydziałów Architektury Wnętrz i Wzornictwa oraz Cermiki i Szkła na Akademii Sztuk Pięknych im. E. Gepperta we Wrocławiu).

AUTHOR'S NOTE

Paula Jeziorna is a PhD student at the Faculty of Architecture of the Wrocław University of Technology. Her scientific interests revolve around the topic of the broadly understood presence of art in public space. The author's special attention is directed to ceramic artistic objects, which combine the issues of architecture, urban planning and art, according to her education (graduate of the Faculty of Architecture of the Wrocław University of Technology, graduate of the faculties of Interior Architecture and Design as well as Cermics and Glass at the E. Geppert Academy of Fine Arts in Wrocław).

Contact | Kontakt: paula.jeziorna@gmail.com